

COLLECTIEPLAN 2025-2028

Het Scheepvaartmuseum

versie **DEFINITIEF**

31 maart 2025

Inleiding

Het Scheepvaartmuseum is het nationale museum voor maritieme geschiedenis en cultuur in Nederland. Bijna ieder aspect van de Nederlandse scheepvaartgeschiedenis vanaf de zestiende tot en met de eenentwintigste eeuw is in de uitgebreide collectie van momenteel zo'n 350.000 objecten vertegenwoordigd. De collectie is daardoor een uitermate belangrijke bron van kennis en inspiratie voor het duiden van het maritieme verleden van Nederland. Objecten maken dit verleden tastbaar en de verhalen erover inleefbaar. Ze vormen de basis voor conservatoren, onderzoekers en het publiek om vragen te stellen over het maritieme verleden, het heden en de toekomst en antwoorden op die vragen te zoeken.

Het museum positioneert zich als een toegankelijk, internationaal kennis- en expertisecentrum op het gebied van de Nederlandse maritieme geschiedenis. Het draagt zorg voor de collectie en voor de verspreiding van kennis daarover door:

- het beheren van de (rijks)collectie en van alle aan het museum toevertrouwde objecten en verzamelingen;
- het verwerven van objecten door aankopen en schenkingen;
- het toegankelijk maken van de collectie door tentoonstellingen, publicaties, lezingen, digitale applicaties en websites;
- het openstellen van de bibliotheek voor het raadplegen van literatuur (en van niet-tentoongestelde objecten en publicaties op aanvraag voor onderzoekers in het depot);
- het beantwoorden van maritiem-historische vragen;
- het verrichten van eigen wetenschappelijk onderzoek en het faciliteren van het onderzoek van derden naar en op basis van de collectie;
- het opbouwen en delen van kennis en informatie over de collectie, zowel fysiek als digitaal.

In dit Collectieplan worden de doelen en ambities beschreven waaraan in het collectiebeleid van het museum voor de periode 2025-2028 prioriteit wordt gegeven. Het biedt daarmee een overzicht waar het museum de komende vier jaren extra aandacht aan wil besteden en dient als het toetsingskader voor inhoudelijke en operationele keuzes.

Wat niet wordt beschreven zijn de reguliere werkzaamheden die met de dagelijkse zorg voor de museumcollectie gemoeid gaan, maar wel veel van de tijd en middelen van de afdeling Collecties vergen. Het gaat hierbij vooral om het collectiebeheer, het beantwoorden van inhoudelijke publieksvragen en het voorbereiden van nieuwe museale verwervingen en presentaties. Deze reguliere werkzaamheden en processen zijn beschreven en volgens de internationale Spectrum-procedure vastgelegd in het interne Handboek Collectiebeheer.

De collectie op hoofdlijnen

Ontstaansgeschiedenis

De collectie is sinds de oprichting van de Vereeniging Nederlandsch Historisch Scheepvaart Museum (VNHSM) in 1916 gestaag opgebouwd door opeenvolgende generaties directeuren en conservatoren. Zij werkten allen vanuit hun eigen invalshoek en vanuit interesses die meestal in relatie stonden met de tijdgeest. Zo stond tot halverwege de twintigste eeuw vooral de geschiedenis van de zeilvaart centraal. Daarbij lag het zwaartepunt aanvankelijk vooral op de zeventiende eeuw en in het bijzonder de schepen, technieken en personen die betrokken waren bij de vroege reizen naar Azië en de oorlogen tegen Engeland. Rond 1970 maakte het museum een inhaalslag en werd voor het eerst actief verzameld op bijvoorbeeld de koopvaardij in het tijdperk van de stoomvaart, de visserij, de scheepsbouw van de twintigste eeuw, de binnenvaart en watersport. Het verzamelbeleid kwam toen ook nadrukkelijker ten dienste van de publiekspresentaties te staan. Tenslotte werd de aandacht verlegd van historische personen naar de ‘gewone’ zeeman, binnenschipper, scheepstimmerman of zeezeiler en kwam er ook meer aandacht voor de rol van vrouwen in de scheepvaart.

Locatie

Vijf jaar na de oprichting van de VNHSM kreeg de collectie een ‘tijdelijk onderkomen’ in een pand op de hoek van de Cornelis Schuytstraat en De Lairesestraat (later gebruikt door veilinghuis Christie’s) in Amsterdam-Zuid. Hiermee was de wens om een nationaal museum in te richten gewijd aan het scheepvaartverleden van Nederland een feit. In het gebouw aan de Cornelis Schuytstraat werd de collectie tussen 1921 en 1975 gepresenteerd en bewaard.

In 1975 brak een nieuwe periode aan. Een nieuwe locatie werd betrokken: het ‘s Lands Zeemagazijn aan het Kattenburgerplein, midden in het historische havenkwartier van Amsterdam. Het markante vierkante gebouw uit 1656, een ontwerp van Daniël Stalpaert, diende eeuwenlang als opslagruimte voor de scheepstimmerwerven van de Admiraliteit van Amsterdam. Tot 1973 maakte de Koninklijke Marine gebruik van het historische pand als onderdeel van het Marine Etablissement Amsterdam. Gelegen aan de historische haven van Amsterdam, tegenwoordig het Oosterdok, is het rijksmonument ‘s Lands Zeemagazijn een uitermate passende plek om de collectie te presenteren.

Met de verwezenlijking van een speciaal depotgebouw, het Behouden Huis, dat in 2002 in gebruik werd genomen op het Marineterrein, wordt de collectie duurzame en volgens de huidige museale eisen bewaard. Naast het Behouden Huis beschikt het museum sinds 1994 over een tweede depotlocatie in Hoogwoud, die wordt gedeeld met het Zuiderzeemuseum.

Omvang

Het Scheepvaartmuseum telt circa 350.000 objecten. Het aantal objectrecords in het collectieregistratiesysteem bedraagt momenteel 264.219 records (stand maart 2025): objecten in de collectie in eigen beheer (195.065), van derden (117), en in de bibliotheekcollectie (69.037). Het verschil tussen de aantallen objecten en records bestaat omdat groepen van objecten of boekenseries zijn geregistreerd onder één inventarisnummer en dat objecten uit meerdere, apart geregistreerde onderdelen bestaan: het daadwerkelijke aantal fysieke objecten ligt daardoor hoger. Doordat de maritieme geschiedenis veel verschillende aspecten kent is de collectie breed georiënteerd en onderverdeeld in verschillende deelcollecties (naar omvang van het aantal records):

Fotografie en film (87.690)

Boeken, tijdschriften, documenten, handschriften en archieven (73.475)

Technische tekeningen (61.293)

Cartografie (11.094)

Prenten en tekeningen (9663)

Prentbriefkaarten (5159)

Gereedschappen en gebruiksvoorwerpen (4959)

Scheeps- en schaalmodellen (1873)

Munten en penningen (1844)

Vlaggen en textiel (1704)

Nautische instrumenten (1029)

Scheepsonderdelen (1040)

Affiches (1171)

Schilderijen (715)

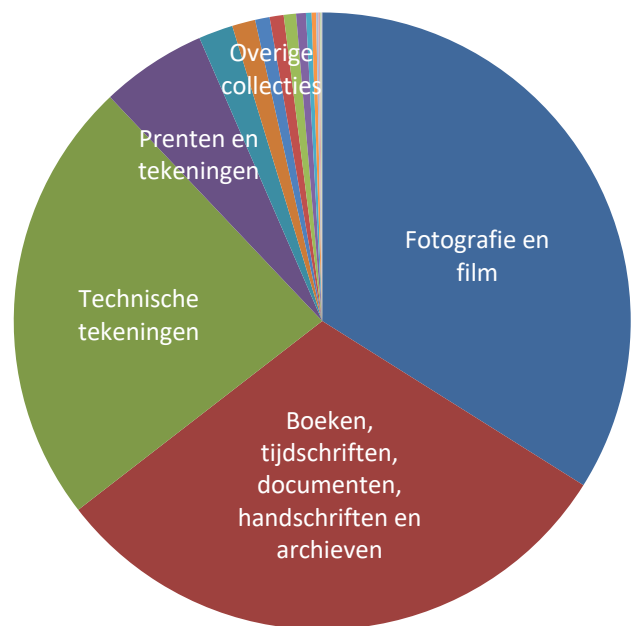
Archeologie (743)

Wapens (275)

Kunstnijverheid (238)

Dierlijk materiaal (102)

Vaartuigen (82)

Waardering

Als nationaal museum wordt gestreefd naar een representatieve collectie. De nautische instrumenten, cartografie (in het bijzonder de atlassen en globes), schilderijen, scheepsmodellen en de bibliotheekcollectie zijn hoogtepunten van internationale betekenis. Van nationaal belang zijn kunstnijverheid, technische tekeningen en fotografie. Het museum heeft de grootste nationale collectie over de watersport en door recente overnames van collecties van collega-musea is het museum inmiddels ook uitgegroeid tot nationaal centrum voor de studie van historische walvisvangst en visserij.

Juridische status

De primaire collectie-eigenaar is de Vereniging Nederlandsch Historisch Scheepvaart Museum (VNHSM). In 1975 heeft de VNHSM de gehele collectie in bruikleen gegeven aan de Staat der Nederlanden. De Staat der Nederlanden heeft vervolgens de zorg voor het beheren en presenteren van de collectie aan het toenmalige Rijksmuseum Nederlands Scheepvaartmuseum Amsterdam toevertrouwd. In 2018 hebben de VNHSM en het museum in een hernieuwde *Samenwerkingsovereenkomst* de afspraken en procedures vastgelegd over bijvoorbeeld aankopen, schenkingen en bruiklenen.

Rijkscollectie

Met de invoering van de Erfgoedwet in 2016 heeft de Minister van OCW Het Scheepvaartmuseum, als verzelfstandigd rijksmuseum, belast met de zorg voor dat deel van de rijkscollectie dat bestaat uit de collectie van de VNHSM én het deel van de collectie dat in direct eigendom is van de Staat der Nederlanden. Hieronder vallen ook tien objecten die met het oog op restitutie aan de rechtmatige eigenaar door de Geallieerden na de beëindiging van de Tweede Wereldoorlog zijn overgedragen aan de Staat en via de stichting Nederlands Kunstbezit (de zogenaamde NK-collectie) in voorlopige bewaring zijn gegeven aan het museum. Met de Erfgoedwet is ook de zorg voor de collectie van de VNHSM, als onderdeel van de rijkscollectie, wettelijk geregeld. Nieuwe verwervingen door het museum voor de VNHSM worden zo automatisch aan de rijkscollectie toegevoegd.

Andere collectievormers

Het grootste deel van de collectie is gevormd door en eigendom van de VNHSM. Daarnaast beheert het museum ook maritieme objecten uit de rijkscollectie die eigendom zijn van de Staat der Nederlanden. Verder heeft de Stichting Kunstbezit Koninklijke Nedlloyd een deel van zijn collectie ondergebracht bij Het Scheepvaartmuseum en een ander deel bij het Maritiem Museum Rotterdam. De verdeling van de collectie over beide musea is gebaseerd op de herkomst van de oorspronkelijke Amsterdamse en Rotterdamse rederijen die uiteindelijk onderdeel

uitmaakten van Koninklijke Nedlloyd. Het Amsterdamse deel omvat 747 objecten. Het Vaderlandsch Fonds ter Aanmoediging van 's Lands Zeedienst heeft 210 objecten in beheer ondergebracht bij Het Scheepvaartmuseum.

Toezicht op het collectiebeheer

Op de dagelijkse zorg voor de rijkscollectie wordt toegezien door de Inspectie voor Overheidsinformatie en Erfgoed (IOE) door middel van een tweejaarlijkse schriftelijke enquête (*monitor*) en vierjaarlijkse locatiebezoeken (*audit*). Aanbevelingen uit de rapportage door de inspectie worden besproken met de portefeuillehouder collecties van de Raad van Toezicht en de voortgang daarvan wordt halfjaarlijks geëvalueerd. Voor het beheer van de collectie van de VNHSM voert het hoofd collecties regelmatig overleg met het bestuurslid collectie en doet verslag tijdens de jaarlijkse ledenvergadering.

Aanwinstenbeleid

De meeste objecten worden door schenkingen of legaten verworven. Daarnaast doet het museum ook verwervingen door middel van aankopen. Daarbij werkt het museum nauw samen met het verenigingsbestuur dat de aankopen in de meest voorkomende gevallen deels of geheel financiert. Voor kleine aankopen stelt de VNHSM een jaarlijks budget van 45.000 euro beschikbaar. Volgens afspraak worden alle aanwinsten eigendom van de vereniging, tenzij nadrukkelijk anders is aangegeven.

Mogelijk nieuwe aanwinsten worden getoetst op basis van verzamelthema's en speciale aandachtsgebieden die voor de duur van de beleidsperiode kunnen zijn geformuleerd. In de afgelopen beleidsperiode betrof dit de geschiedenis van Nederlandse activiteiten in het Atlantisch gebied, niet-Nederlandse perspectieven op de Nederlandse maritieme geschiedenis en immaterieel erfgoed zoals *oral history*. Verwervingsvoorstellen worden maandelijks besproken in het verwervingsoverleg.

Afstotingsbeleid

Het museum ziet afstoting van objecten als een middel om de collectie te versterken. Daarbij wordt de LAMO-procedure gehanteerd. Dit gebeurt altijd in nauw overleg en met nadrukkelijke toestemming van de juridisch eigenaar. In de afgelopen vier jaren zijn een kleine tweehonderd objecten afgestoten, het ging daarbij om (onderdelen van) torpedo's, scheepsmodellen, reproducties van oude zeekaarten, prenten, boomstamkano's, Romeinse en vroegmiddeleeuwse munten, maquettes en een deel van een Romeins anker. Voor deze objecten is een andere belangstellende museale instelling gevonden. Voor het deel dat valt onder de collectie van de VNHSM is met het bestuur afgesproken dat indien er geen belangstelling is voor herplaatsing bij collega-musea de objecten via Museumdepotshop aan particulieren te koop kunnen worden aangeboden. Eventuele opbrengsten vloeien vervolgens terug naar het aankoopfonds van de VNHSM. In het geval van voorgenomen afstotingen van objecten in rijkseigendom

worden deze eerst bij de Inspectie voor Overheidsinformatie en Erfgoed gemeld en vervolgens in de Staatscourant gepubliceerd.

Restitutie en herkomstonderzoek

Het museum verleent alle medewerking bij herkomstonderzoek ten behoeve van mogelijke restitutieverzoeken. Dat geldt niet alleen voor objecten uit de periode 1933-1945, maar ook voor objecten uit de koloniale periode. Het museum beheert namens de Staat tien schilderijen uit de eerdergenoemde NK-collectie. Deze objecten zijn momenteel niet in het museum te zien, maar zijn in het verleden tentoongesteld in tijdelijke tentoonstellingen. De tien objecten zijn op de website voorzien van een uitgebreide creditline met toelichting. Twee objecten maakte de afgelopen jaren deel uit van een restitutieverzoek.

Collectiemobiliteit

Slechts 1% van de collectie is zichtbaar in het museum, waarmee het grote belang om de collectie op andere manieren toegankelijk te maken duidelijk wordt onderstreept. Enerzijds wordt die zichtbaarheid vergroot door grootschalige digitalisering en presentatie op de collectiewebsite, anderzijds voert een genereus bruikleenbeleid en om museale bruiklenen verder te bevorderen wordt meegewerkt aan initiatieven als *Slimmer lenen* en het beperkt verzekeren van rijkscollectie.

Momenteel staan 13 langdurige bruikleencontracten (langer dan 1 jaar) uit voor 47 objecten. Het EYE Filmmuseum in Amsterdam heeft het grootste deel van de filmcollectie van Het Scheepvaartmuseum (116 stuks) in langdurig beheer.

Terugblik op de afgelopen vier jaren

Het vorige Collectieplan werd in de zomer van 2020 geschreven, te midden van de lockdowns en zelfisolatie die de toen mondiale corona-epidemie met zich meebracht. Ook Het Scheepvaartmuseum was niet immuun en moest van overheidswege, net als alle andere musea en culturele instellingen, tot tweemaal toe en vrij plotseling voor een ongewisse duur de deuren voor het publiek sluiten. Niet alleen was hierdoor de collectie van de ene op de andere dag niet langer te bezichtigen of toegankelijk voor onderzoekers, met meer vrije tijd om handen waren juist ook veel meer mensen op zoek naar (digitale) informatie over maritieme geschiedenis en cultuur.

Het museum probeerde, zo goed als het kon, daar gehoor aan te geven met bijvoorbeeld digitale rondleidingen en filmpjes over bijzondere objecten. Digitaal overleg via Zoom en Teams werd opeens de norm. Dat bracht wel met zich mee dat veel makkelijker contact kon worden gelegd met collega's in het buitenland. Zo ontstonden nieuwe internationale samenwerkingen, bijvoorbeeld met Britse en Amerikaanse musea, waarvan het museum nog steeds profiteert. Toen eenmaal het bruikleenverkeer tussen musea weer op gang kwam, werd gekozen voor het 'digitaal koerieren' van objecten wat ook nog eens efficiënter en duurzamer bleek.

Het is niet verwonderlijk dat de digitale toegankelijkheid vergroten de belangrijkste doelstelling van het collectiebeleid werd. Heel concreet door van 48% naar tenminste 70% van alle objecten in de collectie een foto te maken en deze digitaal beschikbaar te stellen. Vooral door inzet van eigen middelen is deze doelstelling ruim behaald; de teller staat inmiddels op 86%! Niet alleen kwamen er meer foto's, de hele infrastructuur voor de collectieregistratie ging volledig op de schop met een migratie naar de cloud, een nieuwe beeldbank en een nieuwe fotostudio. Dankzij eerdergenoemde middelen kon worden voorzien in extra capaciteit voor het fotograferen en beschrijven van de collectie en het wegwerken van registratie-achterstanden.

Ook werd een impuls gegeven aan het onderzoek in en door het museum. Enerzijds door het uitbreiden van het aantal onderzoeksplaatsen binnen het fellowshipsprogramma, maar ook door het uitbreiden van het team met nieuwe (soms tijdelijke) functies als een Meyjes wetenschappelijk onderzoeker, een junior conservator en een allereerste conservator voor de visserijcollectie. Een eveneens nieuwe onderzoeksconservator coördineert inmiddels het fellowshipsprogramma en legt en onderhoudt contacten met universiteiten en musea in binnen- en buitenland. Conservatoren kregen meer tijd om eigen langdurige onderzoeken te starten, bijvoorbeeld een studie naar de representatie van vrouwen in de zeeschilderkunst of een oral history-project om persoonlijke verhalen over de *queer community* in de passagiersvaart of het leven van Turkse havenarbeiders in Amsterdam te verzamelen. Deze onderzoeken resulteerden vervolgens in tijdelijke tentoonstellingen en (onderzoeks)publicaties. Het museum startte ook een nieuwe

serie kleine publicaties, de zogenaamde cahierreeks, waarin het verhaal van een object of deelverzameling centraal staat.

Bewust van een hiaat in de collectie ten aanzien van de Nederlandse maritieme relatie met het Atlantisch gebied werden onderzoek en het verzamelbeleid hierop afgestemd. Veel, vaak intensieve en soms ook confronterende, gesprekken met belanghebbenden, collega's, experts en kunstenaars volgden, die niet alleen het eerdergenoemde hiaat in de collectie, maar ook de mate van diversiteit en inclusiviteit van het museum aan het daglicht brachten. Experimenten volgden met nieuwe tijdelijke presentaties en kunstenaarsinterventies in het museum en resulteerde in september 2024 in de opening van de semi-permanente presentatie *Schaduw en de Atlantische Oceaan* die de hedendaagse doorwerking van slavernij, slavenhandel en kolonialisme in onze maatschappij in beeld brengt.

De collectie van Het Scheepvaartmuseum is vanaf 1916 opgebouwd met objecten, literatuur en verhalen over de veelzijdige relatie van de mens met het water beschouwd vanuit de scheepvaart. In de beginjaren weerklonk daarin soms ook de nationale trots op Nederland als zeevarende en scheepsbouwende natie in wat er werd verzameld, en wat niet. Sinds de jaren zeventig is het accent verlegd van het technische aspect (hoe) naar het menselijke aspect (wie) van de scheepvaart. Veel vragen die wij met zijn allen aan de collectie stellen zijn door de jaren vrijwel hetzelfde gebleven, maar andere niet. Daarom verzamelen we inmiddels ook om de geschiedenis en doorwerking van slavernij, slavenhandel, kolonialisme en globalisering in onze maatschappij beter te kunnen duiden en welke aandeel de Nederlandse scheepvaart daarin had en heeft. Door een hernieuwd collectiebeleid probeert het museum te bouwen aan een meer representatieve collectie die recht doet aan inclusie en diversiteit. Daarbij wordt de samenwerking actief opgezocht, bijvoorbeeld met het toekomstig nationale Slavernijmuseum in Amsterdam en met collega-instellingen in het buitenland.

Dat het museum vooral gaat over het menselijke aspect van de scheepvaart, blijkt wel uit het groot aantal schenkingen van objecten en documenten die de persoonlijke band van mensen met schepen en de zee illustreren. Dit kwam in tijdelijke tentoonstellingen tot uitdrukking, variërend van tekeningen van Robbert Das, portretfoto's van Colette Lucassen over emancipatie bij de Koninklijke Marine tot de reisverhalen van solozeiler Herman Jansen in de tentoonstellingen *Mens op Zee* en *Solo op Zee*.

Het Collectieplan voor de periode 2021-2024 beschreef 36 concrete acties op het gebied van samenhang, toegankelijkheid, registratie en onderzoek die samen het volledige spectrum van de collectie bestrijken. Sommige taken behoeven meer tijd om te kunnen worden afgerond. Het gaat dan vooral om de registratie van recente grootschalige aanwinstenprojecten of het uitzoeken en regelen van auteurs- en beeldrechten. Deze werkzaamheden zijn of worden in kaart gebracht zodat tenminste duidelijk is wat de actuele werkvoorraad is. De meeste van de voorgenomen stappen

zijn echter inderdaad gezet en in de komende vier jaren kan op deze solide basis verder worden gebouwd.

Aansluiting op het Activiteitenplan

Het Collectieplan geeft een praktische invulling aan de strategische uitgangspunten die in het Activiteitenplan 2025-2028 zijn geformuleerd. Dit zijn:

1. *Het Scheepvaartmuseum is een meerstemmig maritiem museum met een rijk en veelzijdig aanbod dat onderzoek, debat en uitwisseling stimuleert.*
2. *Het Scheepvaartmuseum is een plek voor een breed en divers publiek.*
3. *Het Scheepvaartmuseum staat midden in de samenleving en verbindt zich met diverse partners in de buurt, de stad, het land en wereldwijd.*
4. *Het Scheepvaartmuseum onderneemt duurzaam, sociaal en veilig.*

Vanuit de collectie wordt aan de realisatie van deze vier uitgangspunten een bijdrage geleverd door te werken aan een meer representatieve collectie met een focus op de geschiedenis en doorwerking van slavernij, slavenhandel, kolonialisme en globalisering. Om meerstemmigheid te bevorderen gaat het museum vooral op zoek naar verhalen die een ander perspectief op de Nederlandse maritieme geschiedenis en cultuur laten schijnen. Dat kan zijn door het verwerven van objecten of door het doen van nieuw onderzoek. Het museum besteedt ook meer aandacht aan relatief onderbelichte groepen in de maritieme geschiedschrijving en doet om die reden onder andere onderzoek naar de rol van vrouwen in de maritieme wereld, arbeidsmigranten in de scheepsbouw of naar *queer communities* onder andere in de passagiersvaart. Waar objecten en geschreven bronnen tekort schieten verzamelen en presenteren we persoonlijke verhalen en immaterieel erfgoed door middel van *oral history*. Het museum werkt steeds vaker samen met fotografen en beeldend kunstenaars en hiervoor wordt een beleid voor museaal opdrachtgeverschap ontwikkeld.

Het museum blik niet alleen terug op het maritieme verleden, maar volgt ook hedendaagse ontwikkelingen in de maritieme sector. We vergroten onze kennis en expertise op het gebied van scheepsbouw, techniek, visserij, watersport en zoeken aansluiting bij maritiem-historische ecologie. Tegelijkertijd zijn we bewust van de noodzaak om reeds aanwezige kennis goed te borgen, vooral bij voorzien personeelsverloop, in het bijzonder voor kennis over cartografie, navigatie en bibliotheek. Tot slot, in een tijd van groeiende onzekerheid en conflict, besteedt het museum meer aandacht aan de veiligheid en (digitale) weerbaarheid van de collectie.

Het overkoepelende thema in het Activiteitenplan 2025-2028 is toegankelijkheid. Vanuit de collectie bekeken betekent dit een nadruk op het verzamelen en presenteren van vooral persoonlijke verhalen en de keuze voor herkenbare en maatschappelijk actuele onderwerpen in tentoonstellingen en publicaties. Aangezien de collectie veel omvangrijker is dan in het museum ooit kan worden getoond, wordt volop voortgezet op digitale toegankelijkheid tot informatie over de collectie. Daarbij wordt ook samen met het cluster Publiek gewerkt aan een grotere zichtbaarheid van het werk dat daarbij

hoort, bijvoorbeeld door specifiek online aanbod in de vorm van podcasts of online rondleidingen en presentaties van conservatoren, fellows, collectiebeheerders en restauratoren. Ook wordt collectie-informatie actief en geautomatiseerd gedeeld op een toenemend aantal digitale platforms van derden.

Waar nodig neemt het museum daarbij fysieke en digitale obstakels tot informatie weg en waar dat kan bieden wij onze informatie aan zonder restricties en beperkingen.

Concrete doelstellingen

Het Scheepvaartmuseum wil uiterlijk in 2028 de volgende doelstellingen op het gebied van de collectie behalen:

1. We hebben een visie op en beleid geformuleerd over hedendaags verzamelen;
2. We hebben jaarlijks een *oral history*-project uitgevoerd, in het bijzonder op het gebied van gender, arbeid of migratie in relatie tot de scheepvaart;
3. We hebben onze vaste opstelling vernieuwd met een semipermanente presentatie over de transitie van zeil naar stoom in de negentiende eeuw en vroeg twintigste eeuw en een nieuwe introductie bij de Solebay wandtapijten;
4. We hebben de registratie van de fysieke staat, standplaats en juridisch eigendom van alle objecten op 100% gebracht en al onze procedures beschreven volgens Spectrum;
5. We hebben jaarlijks de collectiehulpverlening geoefend en ons calamiteitenplan is bijgewerkt;
6. We hebben van tenminste 90% van alle objecten een digitale foto online beschikbaar gesteld;
7. We delen onze collectie-informatie op tenminste drie andere online platforms, zoals Netwerk Maritieme Bronnen, Netwerk Oorlogsbronnen en Collectie Nederland;
8. We brengen jaarlijks tenminste één publicatie uit over een object of verzameling uit de collectie uit;
9. We organiseren jaarlijks de Fellowshipsmiddag en het Museumsymposium en eens in de twee jaar het maritiem-historisch symposium Vlootschouw;
10. We werken in ons fellowshipsprogramma samen met tenminste drie andere musea of culturele instellingen.

Collectievorming

Het is de missie van Het Scheepvaartmuseum om te laten zien hoe sterk de maritieme wereld en de samenleving met elkaar verbonden zijn en welke impact deze verbondenheid heeft op het dagelijks leven van zoveel individuen. Deze missie komt tot uiting in de vaste en tijdelijke presentaties, publicaties, congressen en lezingen. Het is de publieke boodschap die het museum wil uitdragen en deze loopt als een rode draad door alle presentaties heen.

De collectie vormt het vertrekpunt voor alle activiteiten in het museum, zoals het maken van tentoonstellingen, het schrijven van publicaties en het doen van onderzoek. In de afgelopen jaren stond het verhaal centraal op welke soms verrassende, onverwachte, indringende of fascinerende wijze scheepvaart en samenleving met elkaar zijn verweven. Er is meer aandacht voor reflectie op en herinterpretatie van de maritieme geschiedenis gebaseerd op actueel wetenschappelijk onderzoek en meer ruimte voor het beeld dat anderen kunnen hebben van het Nederlandse handelen. Dit stelt het museum in staat een historische context te bieden, overzicht te scheppen of nuancering aan te brengen, ook wanneer dit mogelijk in een minder positief beeld van het maritieme verleden resulteert. Daarbij wil het museum niet alleen vertellen, maar bijdragen aan discussie en beschouwing. In de komende beleidsperiode gaat het museum verder op de ingeslagen koers door dit verhaal ook in bestaande vaste en nieuwe tijdelijke presentaties te verwerken.

Bij het verwerven van objecten (en als toetsing bij voorgenomen afstoting) hanteert het museum vier verzamelthema's. Deze thema's werden voor het eerst in de jaren negentig geformuleerd en zijn inmiddels samengebracht tot:

- De mens en het water
- De invloed van scheepvaart op de maatschappij en het dagelijks leven
- De zee en scheepvaart als bron van inspiratie
- Het schip en de techniek van het varen

Om te komen tot een meer representatief museaal verhaal wordt extra aandacht besteed aan de geschiedenis en hedendaagse doorwerking van slavernij, slavenhandel, kolonialisme en globalisering. Verder is er in presentaties en onderzoek meer aandacht voor onderbelichte groepen en meerstemmigheid door het laten horen van persoonlijke verhalen en het verzamelen en presenteren van immaterieel erfgoed in de vorm van oral history.

Om dit alles succesvol te kunnen en blijven doen, werkt het museum samen met wetenschappers en collega's van musea in binnen- en buitenland. Naast aandacht voor objecten die als een sleutelstuk of een 'conversation piece' kunnen dienen, gaat het museum actiever verzamelen en presenteren ter ondersteuning van een meer representatief verhaal over het maritieme verleden van Nederland door de eeuwen

heen. Op deze manier wil het museum nog meer inzichtelijk maken op welke meest uiteenlopende manieren het leven van zoveel verschillende individuen is verbonden met de maritieme wereld.

Toelichting

De komende vier jaren werkt het museum verder aan een meer representatieve collectie door middel van nieuwe verwervingen, presentaties en onderzoek. De focus ligt daarbij vooral op de geschiedenis en hedendaagse doorwerking van slavernij, slavenhandel, kolonialisme en globalisering. Verder is er in presentaties en onderzoek meer aandacht voor onderbelichte groepen in de maritieme geschiedschrijving en het laten weerklinken van andere stemmen en perspectieven op de maritieme geschiedenis. Deze meerstemmigheid wil het museum ook bewerkstellingen door het actief verzamelen van persoonlijke verhalen en immaterieel erfgoed (*oral history*), in het bijzonder over gender, arbeid, migratie in relatie tot de scheepvaart. Voor *oral history*-projecten maakt het museum jaarlijks 10.000 euro vrij voor het doen van (voorbereidend) onderzoek. Grotere projecten worden gefinancierd met externe middelen.

Om de verbondenheid van individuen met de maritieme wereld zichtbaarder te maken richt het museum zich ook op het gedeeld maritiem verleden, in Nederland en vooral daarbuiten. Enerzijds doet het museum dit door in samenwerking met erfgoedorganisaties en musea in binnen- en buitenland erfgoed uit de koloniale periode vanuit nieuwe perspectieven te presenteren en te interpreteren. Dit leidt tot wederzijds nieuwe inzichten en begrip voor het cultureel erfgoed uit de vroegmoderne tijd. Een voorbeeld hiervan is de recente samenwerking met The Rock Foundation van de Hodinöšyö:nih gemeenschap in de staat New York en samenwerking met archeologen in West-Afrika en het Caraïbisch gebied. Het museum verleent ook medewerking aan het inventariseren van bijvoorbeeld Surinaams en Caraïbisch erfgoed in museale collecties door het Consortium Koloniale Collecties.

Het museum werkt in toenemende mate samen met beeldend kunstenaars, fotografen en documentairemakers die met hun andere kijk op maatschappelijke thema's een belangrijke bijdrage leveren aan het inzichtelijk maken van de missie en visie van het museum: de verbanden en impact tussen de maritieme wereld en de individuen. Dit vraagt echter om een beleid op museaal opdrachtgeverschap over voorwaarden, het gebruik van materialen en mogelijke opname in de collectie. Het museum stelt zich ten doel op dit vlak, en op hedendaags verzamelen in het algemeen, een beleid te ontwikkelen.

Verder onderzoekt het museum in samenwerking met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), maritieme musea en andere organisaties op het gebied van maritieme archeologie op welke wijze archeologie een meer prominente plek in de vaste presentatie van het museum kan krijgen. Juist archeologische objecten stellen het

museum in staat om meer inzicht te bieden in het alledaags leven of datgene dat niet in schriftelijke of picturale bronnen is vastgelegd. Gedacht wordt aan een tijdelijke tentoonstelling over de opgraving van een waterschip, het organiseren van een congres over een scheepsarcheologisch thema en het uitbrengen van een of meer publicaties. Ook speelt de archeologie in de presentatie aan boord van de replica van de achttiende-eeuwse Oost-Indiëvaarder *Amsterdam* een belangrijke rol.

Het museum beheert een collectie van tachtig historische vaartuigen, waaronder de Koningsloep en het nog varende stoomschip *Christiaan Brunings*. Het museum zoekt voor zowel de instandhouding van deze bijzondere collectie als de presentatie ervan de samenwerking op met de Federatie Varend Erfgoed Nederland (FVEN), de Vereniging Stoomvaart, het Maritiem Museum Rotterdam en het Zuiderzeemuseum in Enkhuizen. Specifiek voor de verduurzaming van het stoomschip werkt het museum nauw samen met vele organisaties en bedrijven om te zoeken naar alternatieve energiebronnen die zo dicht mogelijk blijven bij het originele uitgangspunt van de stoomvaart. Ervaringen worden actief uitgewisseld en gedeeld.

Een maritiem museum houdt zich tegenwoordig allang niet alleen meer bezig met schepen. Het aantal onderwerpen dat het maritieme raakt, wordt steeds groter. Dit roept wel vragen op over op welke wijze het museum ontwikkelingen op maritiem vlak volgt en blijft volgen. Het conservatorenteam bestaat uit meerdere specialisten, maar dit is bij lange na niet voldoende om op de hoogte te zijn en te blijven van alles wat er speelt. Enerzijds wil het museum daarbij voorkomen dat jarenlang opgebouwde kennis verloren gaat, bijvoorbeeld door het behalen van de pensioengerechtigde leeftijd en ander natuurlijk verloop. Dit gaat op curatorieel vlak vooral op voor de deelcollectie cartografie en navigatie. Anderzijds wil het museum onderzoeken op welke wijze het conservatorenteam inhoudelijk verder kan worden versterkt, bijvoorbeeld op het gebied van techniek, scheepsbouw, visserij en watersport door het creëren van tijdelijke of deeltijdfuncties voor deze specialisaties.

Als nationaal maritiem museum vervult Het Scheepvaartmuseum ook een belangrijke achtervangfunctie, bijvoorbeeld wanneer een ander museum zich heroriënteert of zelfs de deuren sluit of wanneer voor een omvangrijke collectie een nieuwe bewaarplaats wordt gezocht. Dit legt soms wel tijdelijk een grote druk op de beschikbare capaciteit en middelen.

Doelstellingen

1. We hebben een visie en beleid geformuleerd over hedendaags verzamelen;
2. We hebben jaarlijks een *oral history*-project uitgevoerd, in het bijzonder op het gebied van gender, arbeid of migratie in relatie tot de scheepvaart.

Museale presentaties

De collectie wordt tentoongesteld in het 's Lands Zeemagazijn. De presentatie bestaat sinds de heropening in november 2011 uit een vaste opstelling en wisselende grote en kleinere tentoonstellingen.

In 2019 is een begin gemaakt met de geleidelijke vernieuwing van de vaste opstelling. Toen openden Republiek aan Zee in de nieuwe Hoofdgalerij en Cartografie & Curiosa aan de oostzijde van het museum. Hierdoor verdwenen de zelfstandige presentaties Schilderijen, Foto-albums en Globes. Van de oude vaste presentatie resteren nu nog Navigatie-instrumenten, Scheepsornamenten en Jachtmodellen.

De grote tijdelijke tentoonstellingen zijn geconcentreerd aan de noordzijde van het museum. In de afgelopen jaren waren hier de grote overzichtstentoonstelling Willem van de Velde & Zoon en twee presentaties over maatschappelijke thema's door de ogen van fotograaf en documentairemaker Kadir van Lohuizen, zoals Rising Tide en Food for Thought te zien. Andere grotere tijdelijke tentoonstellingen, meer vanuit de eigen collectie beredeneerd, waren de tentoonstelling Mens op Zee en Strijd om het IJs.

In het museum zijn drie ruimtes gereserveerd voor kleinere wisselpresentaties. Het betreft de Presentatieruimte op de begane grond en twee ruimtes op de eerste en tweede verdieping. Hier programmeert het museum vooral actuele onderwerpen, variërend van nieuwe aanwinsten tot recent onderzoek door fellows en conservatoren.

Toelichting

De komende vier jaren gaat het museum verder met het vernieuwen van de vaste opstelling. Hiertoe worden plannen ontwikkeld voor de herinrichting van de presentatie die zich vooral aan de oostzijde van het museum bevinden. Dit is een meerjarenplan en het museum heeft zich hiervoor tot 2030 gegeven om alle presentaties te vernieuwen.

Een eerste aanpassing betreft een nieuwe introductie op de betekenis van de in 2020 verworven Solebay wandtapijten in de bredere context van de Engels-Nederlandse oorlogen in de tweede helft van de zeventiende eeuw en de ontwikkeling van de zeeschilderkunst.

Een tweede aanpassing heeft betrekking op de negentiende eeuw die in historisch opzicht wordt beschouwd als een tweede bloeiperiode van de Nederlandse scheepvaart. In de collectie van het museum zijn hiervan veel voorbeelden te vinden, maar in de vaste presentatie is dit een relatief onderbelicht onderwerp. De komende vier jaren werkt het museum het concept uit tot een nieuwe presentatie over de scheepvaart in de negentiende en begin twintigste eeuw en de overgang van zeilvaart naar stoomvaart en de impact die deze transitie had op de maatschappij en de wereld.

Voor een overzicht van geplande tentoonstellingen wordt verwezen naar het Activiteitenplan.

In samenwerking met het cluster Publiek wordt gewerkt om de collectie vooral via digitale kanalen meer toegankelijk te maken. Initiatieven, die soms nog uit de coronaperiode stammen, worden nieuw leven ingeblazen zoals virtuele rondleidingen en presentaties – bijvoorbeeld de serie Conservatorenvondsten – met bijdragen van medewerkers en onderzoekers.

Doelstellingen

3. We hebben onze vaste opstelling vernieuwd met een semi-permanente presentatie over de transitie van zeil naar stoom in de negentiende eeuw en vroeg twintigste eeuw en een nieuwe introductie bij de Solebay Wandtapijten.

Collectiebeheer en registratie

Om de collectie meer toegankelijk en in samenhang te presenteren is het van belang dat de collectieregistratie volledig op orde is. In de afgelopen jaren zijn gesignaleerde achterstanden bij bepaalde deelcollecties en in de bibliotheek, bijvoorbeeld door het aanvullen van objectbeschrijvingen, weggewerkt en zijn stappen gezet in het vastleggen van auteursrechten en het uitvoeren van herkomstonderzoek. Daarnaast staan objectfotografie, registratie en conservering vooral in het teken van nieuwe presentaties, zowel fysiek als digitaal, wat een grote impuls aan de digitale zichtbaarheid van de collectie geeft.

Voor de registratie van alle objecten maakt het museum gebruik van het digitale collectiemanagementsysteem Axiell Collections. Dit systeem bevat de beschrijvingen van alle objecten in het beheer van het museum. Het museum hecht grote waarde aan een zo volledig en correct mogelijke documentatie van alle objecten die aan de zorg van het museum zijn toevertrouwd. Het museum ziet er bij nieuwe aanwinsten op toe dat zo veel mogelijk gegevens voorafgaand aan de feitelijke verwerving worden uitgezocht en vervolgens worden ingevoerd.

Om informatie over de collectie met het publiek te kunnen delen is inmiddels 86% van de collectie digitaal beeldmateriaal geproduceerd, maar om dit ook online beschikbaar te kunnen stellen is het van essentieel belang dat auteursrechten die op objecten kunnen rusten met rechthebbenden goed zijn geregeld.

Naast het vastleggen van zowel informatie als procedures is ook de administratieve weerslag en de onafhankelijke controle op de naleving ervan van groot belang. Deze toetsing vindt tweejaarlijks plaats door de Inspectie Overheidsinformatie & Erfgoed. Het museum vult hiervoor de zogeheten Monitor in en periodiek kan er steekproefsgewijs een toetsing op locatie plaatsvinden.

Toelichting

De komende vier jaren wordt de basisregistratie verder aangevuld en uitgebreid met het oog op publicatie van deze informatie online. Het museum besteedt daarbij extra aandacht aan het uitzoeken en regelen van auteursrechten met het oog op publicatie van digitale afbeeldingen door het vastleggen van afspraken hierover in contracten met rechthebbenden. Alle werkprocessen, de interne administratie en de documentatie van de collectie zijn of worden vastgelegd in overeenstemming met Spectrum, de internationale standaard voor collectiebeheer in het museale werkveld.

Doelstellingen

4. We hebben de registratie van de fysieke staat, standplaats en juridisch eigendom van alle objecten op 100% gebracht en al onze procedures beschreven volgens Spectrum.

Conservering, restauratie en collectieveiligheid

Met depotruimtes in Amsterdam (het Behouden Huis) en Hoogwoud als solide basis en aanvullende aanpassingen in 2019 aan het klimaatbeheerssysteem in het 's Lands Zeemagazijn zijn de bewaar- en presentatieomstandigheden van de collectie op een hoogwaardig en stabiel niveau gebracht. Aanvullende monitoring ter voorkoming van vraat en schimmel wordt op beide depotlocaties uitgevoerd door Helicon Conservation Support, de afdeling Collectiebeheer draagt zorg voor de monitoring van de temperatuur en de relatieve luchtvochtigheid.

Waar passieve conservering zich vooral richt op het creëren en in stand houden van de meest ideale bewaaromstandigheden voor de collectie, worden bij actieve conservering conserverende handelingen aan het object zelf uitgevoerd; hierbij valt te denken aan het schoonmaken van een object of het stabiliseren om verder verval te voorkomen. Het is belangrijk om op dit vlak op de hoogte te blijven van actuele ontwikkelingen en daarmee voorbereid te zijn op de conservering van de toekomst. Een voorbeeld hiervan is het toenemend gebruik van kunststoffen die in toenemende mate ook zijn terug te vinden in museale collecties. In de collectie van Het Scheepvaartmuseum is dit vooral het geval bij scheepsmodellen. Voor de conservering van deze materialen bestaan vaak nog weinig tot geen oplossingen. Door de grote diversiteit aan object- en materiaalsoorten in de collectie en bij de aanwinsten, zijn er uiteenlopende wensen en behoeftes op het vlak van restauratie. Hiervoor maakt het museum gebruik van de kennis en expertise van restauratoren, waarvan één in vaste dienst is en andere specialisten op projectbasis worden ingehuurd voor het uitvoeren van specifieke conserveringshandelingen. Dit biedt kansen voor projectmatiger werken en het geven van gerichte aandacht aan zeer uiteenlopende onderdelen van de collectie.

In het werk achter de schermen en in de tentoonstellingen die toegankelijk zijn voor publiek kunnen objecten worden blootgesteld aan uiteenlopende risico's. Hierbij kan worden gedacht aan omgevingsfactoren zoals temperatuur, luchtvochtigheid en licht, maar ook aan plaagdieren, diefstal en vandalisme. Om de kans op schade aan en verlies van collectie vooraf zoveel mogelijk te beperken, maakt Het Scheepvaartmuseum gedegen inventarisaties van deze risico's en stelt prioriteiten op het vlak van veiligheidszorg en preventie. Door periodieke evaluatie en monitoring blijven de voorzorgsmaatregelen actueel. Collectiehulpverlening (CHV) is de eerste hulp aan de collectie in het geval van een incident en is erop gericht de schade te beperken en objecten in veiligheid te brengen. De CHV-organisatie bestaat uit een getraind team van medewerkers dat snel ter plekke kan zijn bij een incident. Het CHV-plan wordt regelmatig geactualiseerd, het belang van CHV moet nu opnieuw binnen de organisatie ingebed en onder de aandacht worden gebracht.

Toelichting

De komende vier jaren richt het museum zich op een verdere implementatie van de upgrade van het klimaat-monitoringssysteem voor het Zeemagazijn en het Behouden Huis. Voor de installatie van een soortgelijk systeem in het depot in Hoogwoud wordt samengewerkt met het Zuiderzeemuseum.

De bewaaromstandigheden zijn in het Behouden Huis zeer goed, in het Zeemagazijn liggen nog kansen voor verbetering. Op deze locatie gaat het vooral om plaagdierbestrijding die wordt veroorzaakt door het gebruik als publieke ruimte met horeca en evenementen. Door het verder doorvoeren van *integrated pest management* (IPM) worden mogelijke uitbraken preventief voorkomen en gewerkt aan bewustwording bij personeel en bezoekers.

Op het gebied van actieve conservering en restauratie wordt nadrukkelijk samenwerking gezocht met (maritieme) collega-instellingen om kennis en ervaringen uit te wisselen op het gebied van onderzoek, kennisdeling en het ontwikkelen van ‘best practices’. Samen met andere maritieme musea in binnen- en buitenland wordt een internationale cursus opgezet voor scheepsmoedelrestauratie. De in 2024 aangestelde restaurator vervult hierbij een coördinerende rol.

Naar aanleiding van het in 2020 verschenen rapport Veiligheidszorg Rijkscollectie geborgd?¹ van de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed wordt de risico-inventarisatie met betrekking tot de collectie in de tentoonstellingsruimtes regelmatig besproken en geactualiseerd. Dit geldt ook voor het Programma van Eisen ‘veiligheidsaspecten bij het gebruik van collectie in tentoonstellingen’.

De afgelopen tijd is meer aandacht gekomen voor de veiligheid en weerbaarheid van cultureel erfgoed, onder andere in musea. Door het regelmatig oefenen van scenario’s waarbij collectie moet worden ontruimd of schade is opgetreden aan objecten, blijven alle betrokkenen scherp en alert. Op basis van hun ervaringen kunnen CHV-plannen worden bijgesteld en in een periodiek terugkerende ‘opfriscursus CHV’ onder de aandacht worden gehouden. Hiervoor zoekt het museum ook nadrukkelijker dan voorheen de samenwerking met de Koninklijke Marine, aangezien het depot Behouden Huis is gevestigd op het Marine Etablissement Amsterdam. Verder neemt het museum deel aan het CHV-netwerk van Amsterdamse musea en wisselt het ervaringen uit via het Collectiehoofdenoverleg.

Op het gebied van digitale veiligheid van de collectie-informatie werkt de afdeling Collecties nauw samen met de afdeling ICT en leveranciers. Data wordt gecontroleerd

---

1 <https://www.inspectie-oe.nl/publicaties/rapport/2020/02/26/rapport-veiligheidszorg-rijkscollectie-geborgdgeborgd>

op virussen, op drie dragers periodiek gebackupt (DAC Alto, ODA en cloud), op drie verschillende locaties bewaard en de opslag wordt gesegmenteerd. Er is een beleid op wie bij welke data kan en daar wijzigingen in aan kan brengen. Door de afdeling ICT zijn incidentresponsplannen opgesteld, wordt het computernetwerk actief gemonitord en worden regelmatig pen-tests uitgevoerd. De collectie-informatie is naar de cloud gemigreerd. Het museum onderhoudt ook een papieren archief aan van inschrijvingen en bruiklenen.

Doelstellingen

5. We hebben jaarlijks de collectiehulpverlening geoefend en ons calamiteitenplan is bijgewerkt.

Digitalisering

Het museum zet al jaren breed in op digitalisering van de collectie ten einde de collectie op deze wijze online toegankelijk te maken als een bron voor onderzoek, inspiratie en verdieping. In de afgelopen vier jaren is een enorme impuls gegeven aan de digitale objectfotografie. Het percentage objecten waarvan een digitale foto beschikbaar is, groeide hierdoor van 48% tot 86%. Deze foto's worden vervolgens gedeeld met het publiek via de website van het museum (collectie.hetscheepvaartmuseum.nl). Hier wordt een actueel overzicht gegeven van alle objecten in de collectie met een beschrijving, een afbeelding en verdere relevante informatie. Het museum werkt voor de uitvoering van het digitaliseringsbeleid nauw samen met ontwikkelaars en bedrijven en met maritieme musea en organisaties in binnen- en buitenland. Samen met het Maritiem Museum Rotterdam onderhoudt Het Scheepvaartmuseum de website [Maritiem Digitaal](#). Deze website is inmiddels verouderd geraakt en beide musea hebben in de afgelopen jaren samen met het Zuiderzeemuseum en Huygens ING binnen het project [Netwerk Maritieme Bronnen](#) het initiatief genomen om te onderzoeken op welke wijze informatie over maritieme objecten en bronnen in collecties van musea, archieven en onderzoeksinstituten door middel van linked open data² kan worden ontsloten en aan elkaar kan worden gekoppeld. Het museum zet verder in op de presentatie van de collectie, zowel objecten als deelverzamelingen, op meerdere thematische websites en digitale platforms, variërend van de website [Collectie Nederland](#), het [Netwerk Oorlogsbronnen](#) en het eerdergenoemde [Netwerk Maritieme Bronnen](#). Op deze wijze wordt de zichtbaarheid en toegankelijkheid van de collectie verder vergroot.

Toelichting

De komende vier jaren gaat het museum door met het verder digitaal beschikbaar stellen van afbeeldingen en het beschrijven van objecten. Dat geldt in het bijzonder voor de unieke collectie handschriften die dankzij een financiële bijdrage uit het Metamorfoze-project van de Koninklijke Bibliotheek in 2025 in zijn geheel wordt gedigitaliseerd. De objectfotografie levert verder een bijdrage aan de verdere ontsluiting van de collectie door tenminste van 90% van alle objecten een foto online beschikbaar te stellen. Het museum streeft ernaar dit percentage als minimum digitaliseringsgraad aan te houden. Het museum zoekt actief de samenwerking op met andere musea en organisaties bij het onderhouden van bestaande digitale platforms zoals Maritiem Digitaal en [Maritiem Portal](#) en bij het ontwikkelen daarvan in het kader van het project [Netwerk Maritieme Bronnen](#). De eerste versie van deze nieuwe website wordt in 2025 of uiterlijk begin 2026 verwacht. Deze website zal door het museum worden gehost.

Verder richt het museum zich op een grotere zichtbaarheid van de collectie, zowel objecten als verzamelingen, op websites zoals [Collectie Nederland](#) en het [Netwerk](#)

---

² <https://www.den.nl/aan-de-slag/uitvoeren/hoe-maak-je-het-beschikbaar/linked-open-data>

Oorlogsbronnen. Tot slot zal het museum de mogelijkheden blijven verkennen voor nieuwe vormen van digitale presentaties waardoor meer diverse en actuele onderwerpen onder de publieke aandacht kunnen worden gebracht buiten het fysieke museum. Vanwege het grotere digitale aanbod onderzoekt het museum op welke wijze deze het beste kan worden geraadpleegd. Hiervoor zal het museum samen met collega-instellingen onderzoek doen naar de implementatie van een zogenaamde IIIF-viewer³ voor digitale afbeeldingen.

De grote toename van digitale informatie over de collectie en het verzamelen van born digital materiaal, bijvoorbeeld digitale film en fotografie, is het noodzakelijk om de huidige collectieregistratie en opslag verder te ontwikkelen met het in gebruik nemen van een digitale depotvoorziening voor het veiligstellen van born digital materiaal in de collectie. Hiervoor doet het museum onderzoek met leverancier Moving Media die ook de infrastructuur voor de digitale objectfotografie en opslag voor het museum heeft ontwikkeld.

Om de ontwikkelingen op het gebied van digitalisering in het museum van de afgelopen jaren in procedures vast te leggen, zal het Informatieplan worden geactualiseerd. Samen met het cluster Publiek wordt onderzocht hoe de digitale informatie onderdeel kan worden gemaakt van het online educatief en publieksaanbod.

Doelstellingen

6. We hebben van tenminste 90% van alle objecten een digitale foto online beschikbaar gesteld;
7. We delen onze collectie-informatie op tenminste drie andere online platforms, zoals Netwerk Maritieme Bronnen, Netwerk Oorlogsbronnen en Collectie Nederland.

---

³ International Image Interoperability Framework: <https://iiif.io/>

Bibliotheek en informatiedienstverlening

De bibliotheek van Het Scheepvaartmuseum heeft één van de belangrijkste en grootste maritiem-historische collecties ter wereld. Daarnaast fungeert de bibliotheek voor in- en externe gebruikers als kenniscentrum en inhoudelijke vraagbaak. De bibliotheek staat mede door de ruime openingstijden bekend als laagdrempelig en wordt bezocht door o.a. scholieren, genealogen, kunstenaars, schrijvers en wetenschappelijk onderzoekers, maar ook veel museumbezoekers stappen de bibliotheek binnen. Alle bezoekers kunnen op werkdagen de bibliotheek bezoeken en daar vragen stellen of boeken en tijdschriften uit de collectie na 1850 raadplegen. De bibliotheek werd in 2024 door meer dan 5000 geïnteresseerden bezocht. Daarnaast worden jaarlijks meer dan 2700 inhoudelijke vragen en verzoeken beantwoord, aan de balie, per telefoon of e-mail. Daarmee vervult de bibliotheek een belangrijke wegwijsfunctie voor iedereen met een vraag over scheepvaart en maritieme geschiedenis.

De bibliotheekcollectie is gericht op het verzamelen en ter beschikking stellen van publicaties, handschriften en documenten ten behoeve van wetenschappelijk onderzoek, informatievragen van het algemeen publiek en ter ondersteuning van de museumtaken. In de bibliotheek worden boeken, atlanten, tijdschriften, handschriften en documenten over vooral de Nederlandse maritieme geschiedenis verzameld, beheerd en beschikbaar gesteld voor raadpleging. Voor de museale bibliotheekcollectie ligt de nadruk vooral op de Nederlandse maritieme geschiedenis, bij het niet-museale deel van de bibliotheekcollectie wordt een representatieve collectie opgebouwd waarbij ook een goed overzicht wordt geboden van maritieme historische ontwikkelingen buiten Nederland.

De bibliotheek streeft naar afstemming met andere bibliotheken om overlap en lacunes te voorkomen, in het bijzonder met de bibliotheek van het Maritiem Museum Rotterdam, en met de universiteitsbibliotheken en bibliotheken in de directe omgeving van Amsterdam, zoals de OBA. Bij de zwaarte van de verzamelgebieden wordt rekening gehouden met collecties van gespecialiseerde bibliotheken in andere instellingen en musea in Nederland. Als andere instellingen bijvoorbeeld hun verzamelgebied wijzigen of collecties afstoten dan zal Het Scheepvaartmuseum moeten besluiten of het (een deel van) deze taken zal overnemen.

De bibliotheek steunt voor een goed functioneren op twee betaalde informatiespecialisten en de inzet van een team van betrokken vrijwilligers.

Toelichting

De komende vier jaren zal de bibliotheek zich blijven richten op het onderhouden en waar mogelijk uitbreiden van de dienstverlening, in het bijzonder door de online vindbaarheid van de bibliotheekcollectie verder te vergroten. Hiertoe worden registratie-achterstanden blijvend weggewerkt, oude signatures en beschrijvingen opgeschoond,

inventarissen en inleidingen gemaakt om vooral de bedrijfsarchieven in de collectie beter te kunnen ontsluiten. Anderzijds wordt vooral de rol en positie van de museumbibliotheek als fysiek informatiepunt van het museum versterkt en uitgewerkt.

Een aandachtspunt is het veiligstellen van kennis. In 2027 behalen zowel de conservator zeevaarkunde en een van de twee informatiespecialisten de pensioengerechtigde leeftijd. Om te zorgen dat er een overdracht kan plaatsvinden wordt in de tweede helft van 2025 een derde informatiespecialist aan de vaste formatie toegevoegd.

Activiteiten

- het onderhouden en uitbreiden van de dienstverlening;
- het vergroten van de digitale vindbaarheid van de bibliotheekcollectie;
- het wegwerken van voorkomende registratie-achterstanden;
- het samenstellen van informatiebladen die aansluiten bij veelgevraagde onderwerpen;
- het organiseren van trainingen voor bibliotheekvrijwilligers met het oog op kennisopbouw, overdracht en informatiedienstverlening.

Onderzoek en publicaties

Het succesvolle fellowshipsprogramma van het museum kon dankzij een financiële bijdrage van de Samenwerkende Maritieme Fondsen en de VNHSM de afgelopen jaren worden voortgezet en zelfs worden uitgebreid. Het museum verkent de mogelijkheden om meerdere onderzoeksplaatsen met een langere looptijd te creëren en zoekt hiervoor met musea en universiteiten in binnen- en buitenland samenwerking op om onderzoek en conservering van maritieme collecties uit te breiden. Daarnaast doen de conservatoren onderzoek naar de collectie, ten behoeve van nieuwe tentoonstellingen of verwervingen, en presenteren zij de uitkomsten vervolgens in artikelen, boeken en lezingen.

Het fellowshipsprogramma van Het Scheepvaartmuseum bestaat sinds 2007 en kent twee onderzoeksbeurzen: het Prof. J.C.M. Warnsinck Fellowship en het Dr. Ernst Crone Fellowship. Beide fellowships stellen onderzoekers in staat om onderzoek te doen waarin objecten en materiële cultuur centraal staan en de collectie van het museum als uitgangspunt dient. Daarnaast dragen beide fellowships bij aan de ontwikkeling van academisch talent tot professioneel wetenschappelijk onderzoeker. Het Prof. J.C.M. Warnsinck Fellowship richt zich daarbij op onderzoekers die binnenkort of recent zijn afgestudeerd (master of een vergelijkbare graad) en duurt maximaal zes maanden; het Dr. Ernst Crone Fellowship richt zich nadrukkelijk op ervaren post-doc academici en duurt maximaal een jaar.

De continuering van de financiële steun van de Samenwerkende Maritieme Fondsen en de VNHSM betekent dat het Warnsinck Fellowship structureel van twee naar vier onderzoeksplaatsen is uitgebreid. Het Crone Fellowship rouleert eens per twee jaar met het nieuwe Van de Velde Fellowship voor materiaal-technisch onderzoek. De eerste Van de Velde Fellow start in 2025.

De jaarlijkse Fellowshipsmiddag draagt samen met het tweejaarlijkse maritiem-historische symposium Vlootschouw en het jaarlijkse Museumsymposium voor VNHSM-leden bij aan de wetenschappelijke output van het museum. Voor de begunstigers van het fellowshipsprogramma zoals de besturen van de Samenwerkende Fondsen en leden van de Fellowshipskring van de VNHSM wordt jaarlijks een verdiepende bijeenkomst georganiseerd.

Dankzij een hernieuwde bijdrage van Het Meyjes Fonds kan de functie van wetenschappelijk onderzoeker tot en met 2029 mogelijk worden gemaakt. Deze onderzoeker heeft als specialisatie de houten scheepsbouw in Amsterdam van de zeventiende tot de negentiende eeuw.

De samenwerking met het Maritiem Museum Rotterdam en de Universiteit Leiden maakt onderdeel uit van de nationale infrastructuur voor maritiem onderzoek. De uitbreiding

van het fellowshipsprogramma biedt mogelijkheden voor bredere samenwerking en op een meer structurele basis.

Toelichting

De komende vier jaren continueert het museum het aantal onderzoeksplaatsen binnen het fellowshipsprogramma. Met musea en universiteiten in binnen- en buitenland wordt meer samengewerkt op het gebied van onderzoek en conservering. Speciale aandacht krijgt het onderzoek naar objecten uit de koloniale periode van Nederland. Samen met het Consortium Koloniale Collecties doet het museum herkomstonderzoek naar de collectie.

Verder richt het onderzoeksbeleid zich meer specifiek op het uitvoeren van onderzoek door middel van *oral history* naar gender, arbeid en migratie in relatie tot de scheepvaart. Om meer inhoudelijke aansluiting te vinden bij maatschappelijk actuele thema's zoekt het museum de samenwerking op waar het gaat om maritiem-historische ecologie, bijvoorbeeld over de gevolgen van (historisch) menselijk handelen op zee of door de scheepvaart op het leefklimaat. Tot slot wil het museum zich meer richten op moderne ontwikkelingen in de maritieme sector.

De goed bezochte jaarlijkse Fellowshipsmiddag en het Museumsymposium, respectievelijk in het voorjaar en najaar, worden gecontinueerd. Ditzelfde geldt voor de jaarlijkse museumpublicatie dat in belangrijke mate wordt geschreven en geredigeerd door de conservatoren en onderzoekers van het museum. Het Nederlands-Belgisch wetenschappelijk symposium Vlootschouw, waarvan de eerste edities in 2020 en 2023 in Het Scheepvaartmuseum plaatsvonden, zal eens in de twee jaar worden georganiseerd, in juni 2025 en 2027.

Veel van het werk aan de collectie vindt achter de spreekwoordelijke schermen schuil en is daardoor vrijwel onzichtbaar voor het publiek. Om meer draagvlak en begrip te wekken voor het werk aan de collectie, wordt onderzocht op welke wijze zoals rondleidingen, blogs, artikelen en filmpjes kan worden over de verschillende aspecten van het collectiebeheer. Een goed voorbeeld hiervan is het voortzetten van de online filmpjes die onder de noemer Conservatorvondsten in de afgelopen jaren zijn gemaakt.

Doelstellingen

8. We brengen jaarlijks tenminste één publicatie uit over een object of verzameling uit de collectie uit;
9. We organiseren jaarlijks de Fellowshipsmiddag en Museumsymposium en eens in de twee jaar het maritiem-historisch symposium Vlootschouw;
10. We werken in ons fellowshipsprogramma samen met tenminste drie andere musea of culturele instellingen.

Duurzaamheid

Het Scheepvaartmuseum heeft zich tot doel gesteld om in 2030 een eco-positief museum te zijn. Ook de afdeling Collecties draagt aan deze doelstelling bij door:

- het verlagen van de energiekosten door het invoeren van een meer flexibele, maar verantwoorde bandbreedte voor het museaal binnenklimaat in het museumgebouw en de depots;
- het hergebruiken van materialen zoals vitrines, gereedschappen, etc.;
- het verminderen van het eenmalig gebruik van plastic als verpakkingsmateriaal van objecten;
- het gebruik van conserveringsmiddelen die niet schadelijk zijn voor het milieu;
- het onderzoeken van een alternatieve, duurzame brandstof voor het stoomschip ss *Christiaan Brunings*;
- het bundelen van meerdere collectietransporten om het aantal ritten te beperken;
- het dagreizen binnen Europa gebeurt per trein;
- het op afstand 'virtueel koerieren' als standaardoptie voor het begeleiden van transporten van objecten.